

Politieke gekleurdheid in televisietalkshows

Een kwalitatieve inhoudsanalyse van talkshowuitzendingen van De Vooravond en M in relatie tot persconferenties over de coronamaatregelen.

Esmee Hendriks | 1696659

Afstudeersemersemester journalistiek | blok C/D, leerjaar 2020/221

Begeleider: Renée van der Nat

Voorwoord

Dit onderzoek is onderdeel van het afstudeersemerster van de studie HBO Journalistiek aan de Hogeschool Utrecht, in studiejaar 2020/2021.

In 2016 zette ik voor het eerst voet op deze opleiding. Dit was een periode waarin ik veel heb geleerd over het journalistieke vak en ik veel ervaring heb opgedaan met het verrichten van onderzoek. Deze vaardigheden heb ik voor het eerst opgedaan bij vakken als Ontwerpgericht Onderzoek en Praktijkgericht Onderzoek. Tijdens mijn derde en vierde jaar heb ik deze vaardigheden verder kunnen ontwikkelen, tot mijn huidige niveau.

Sinds de uitbraak van het coronavirus heeft de Nederlandse overheid meermaals nieuwe maatregelen afgekondigd, om zo de verspreiding van het virus in te perken. Deze pandemie heeft invloed op de gehele maatschappij. Ook ik ervaar dagelijks de gevolgen die de maatregelen met zich meebrengen en ben dan ook betrokken bij het politieke reilen en zeilen rondom dit onderwerp.

Dat afkondigen van nieuwe maatregelen gebeurt eigenlijk altijd middels persconferenties. De talkshows die volgen staan veelal in het teken van de nieuwste ontwikkelingen die bekend zijn gemaakt. Voor dit onderzoek wilde ik me verdiepen in de gekleurde wereld van talkshows in relatie tot het coronabeleid van de overheid.

In februari van dit jaar ben ik begonnen met de verkennende research en literatuuronderzoek naar dit onderwerp. Na een periode van voorbereiding op het daadwerkelijke onderzoek, vond de analyse van de verkregen data plaats. Die resultaten hebben geleid tot de eindversie zoals deze voor u ligt.

Een woord van dank gaat uit naar Renée van der Nat, voor haar constructieve feedback en fijne begeleiding gedurende het afstudeersemerster.

Esmee Hendriks
Kesteren, juni 2021

Inhoudsopgave

	Blz.
1. Inleiding	4
1.1. Onderzoeksvragen	5
2. Theoretisch kader	6
2.1. De verhoudingen tussen media en politiek	6
2.1.1. Journalistiek als waakhond van de democratie	6
2.1.2. Ontzuiling	7
2.1.3. Agendasetting en framing	7
2.2. Politieke gekleurdheid in de media	8
2.2.1. Politieke gekleurdheid: wat is het?	8
2.2.2. 'Links' en 'rechts'	9
2.2.3. 'Links' en 'rechts' in talkshows	10
3. Methode	12
3.1. Inhoudsanalyse en steekproef	12
3.2. Codering	13
3.3. Analyse	13
4. Resultaten	14
5. Conclusie	15
6. Discussie	16
Nawoord	17
Literatuurlijst	18
Bijlagen	

1. Inleiding

In 1930 was iedereen ervan overtuigd: de media heeft een grote invloed op de maatschappij (Boer & Brennecke, 2014). Men was met name bezorgd over de invloed van amusementsfilms op het jonge(re) publiek. Uit onderzoek bleek dat jongeren door het kijken naar films op het slechte pad gebracht konden worden. In de loop van de tijd zijn er nog talloze onderzoeken uitgevoerd naar de effecten van massacommunicatie. In 1949 deed Berelson de volgende uitspraak:

“Some kinds of communication on some kinds of issues, brought to the attention of some kinds of people under some kinds of conditions, have some kind of effects.”

Die effecten zijn weer afhankelijk van een groot aantal factoren, zoals de inhoud en vorm van communicatie, de individuele aspecten van de ontvanger en de situatie waarin de communicatie plaatsvindt. De opkomst van de televisie bracht dezelfde zorgen met zich mee. Dat idee van machtige media bleef aanhouden, ook nadat een aantal onderzoekers de beperkingen van die invloed hadden aangetoond.

Die macht van de media brengt ook een invloed op de politiek met zich mee (de Beus et al., 2011). Ze worden daarom ook als ‘vijfde macht’ bestempeld, in het rijtje met regering, parlement, rechters en ambtenaren (Woerdman & Krol, 2013, pp. 251–262). De media kiest tenslotte welke onderwerpen (meer) aandacht krijgen en stuurt door die selectie de manier waarop kiezers tegen politieke problemen aankijken. Daarnaast wordt bepaalde problematiek soms in verband gebracht met een specifieke politieke partij, zoals sociale zekerheid met de Partij van de Arbeid.

Een onderwerp dat het afgelopen jaar veelvuldig is besproken in de media, is de uitbraak van het coronavirus en de daarbij behorende maatregelen om kans op besmetting te verlagen. Tijdens de persconferentie van 6 maart 2020, maakte demissionair minister-president Mark Rutte bekend dat ook in Nederland voor het eerst iemand was overleden aan de gevolgen van het coronavirus (Minister-president Mark Rutte, 2020). Vanaf dat moment organiseerde de overheid een veelvoud aan persconferenties, met als doel de burger te informeren over de ontwikkelingen rondom het coronavirus (Ministerie van Algemene Zaken, 2021). In december van 2020 behaalde de demissionair minister-president een kijkcijferrecord van bijna 8,4 miljoen tv-kijkers met zijn lockdownspeech (NOS, 2020). Een onderwerp dat zo'n grote invloed heeft op de maatschappij en waar een groot publiek bij betrokken is, is interessant voor de media. Na afloop van de persconferenties haken televisietalkshows hierop in door samen met experts te bespreken welke maatregelen er zijn afgekondigd en waarom.

Uit een onderzoek van LJS Nieuwsmonitor in opdracht van NRC Handelsblad bleek dat er in tweederde van alle gesprekken bij De Wereld Draait Door, Pauw, Jinek en RTL Late Night wel over politiek werd gesproken, maar zonder politici aan tafel (Bronzwaer, 2015). Presentator Matthijs van Nieuwkerk zei zelfs dat hij zich “verveelt” met politici aan tafel. Ondanks dat er niet veel politici aanschuiven, wordt er wel over de (Haagse) politiek gerept in de media. En zeker nu.

Stella Bergsma, columniste bij de Volkskrant, verklaarde in juni 2020 tegenover de Mediacourant dat het programma van Margriet van der Linden toch wel erg links is (Mediacourant, 2020). Ook Bert Huisjes, directeur van de rechtse omroep WNL, tweette in 2018 al over de ‘linkse’ programma’s van de NPO (Huisjes, 2018). In de media wordt ook vaak gesproken over ‘linkse’ en ‘rechtse’ journalistiek. Dat talkshows een bepaalde politieke gekleurdheid met zich meedragen lijkt dus al een voldongen feit. Maar hoe komt dat tot uiting met betrekking tot de berichtgeving over de persconferenties?

1.1 Onderzoeksvragen

Op basis van die informatie is de volgende vraagstelling opgesteld:

Hoe komt de politieke gekleurdheid van Nederlandse talkshows tot uiting in coronatijd?

Om deze vraag te kunnen beantwoorden zal in het volgende hoofdstuk eerst de theorie rondom de verhoudingen tussen media en politiek worden behandeld. Vervolgens komt het concept 'politieke gekleurdheid' aan bod, waarbij specifieke aandacht wordt gericht op de begrippen 'links' en 'rechts'. Besproken wordt wat de betekenis is van deze begrippen en of ze kunnen worden gelinkt aan Nederlandse talkshows.

- Wat zijn de huidige verhoudingen tussen media en politiek?
- Wat is politieke gekleurdheid en wanneer spreken we hiervan?
- Kunnen er patronen ontdekt worden in talkshowgesprekken in relatie tot politieke gekleurdheid? (inhoudsanalyse)

De eerste twee deelvragen zullen beantwoord worden op basis van literatuuronderzoek. De derde deelvraag zal volledig onderzocht worden door middel van empirisch onderzoek.

2. Theoretisch kader

In dit eerste hoofdstuk wordt eerst gekeken naar de verhoudingen tussen media en politiek. Vervolgens komt relevante literatuur over het concept 'politieke gekleurde' aan bod, met specifieke aandacht voor de begrippen 'links' en 'rechts'.

2.1 De verhoudingen tussen media en politiek

Het Nederlandse medialandschap blijft zich constant ontwikkelen. In vergelijking met 1956, toen in Nederland het eerste journaal werd uitgezonden, is er tegenwoordig veel meer televisiezendtijd (van Santen, 2015, pp. 145–146). Daarmee groeide ook de beschikbare ruimte voor politieke journalistiek op televisie. Door de jaren heen hebben zowel publieke als commerciële omroepen steeds meer tijd toegewezen aan nieuws- en actualiteitenprogramma's, tot zo'n dertig procent van de totale zendtijd. Bovendien worden in diverse discussie- en praatprogramma's vaak actuele maatschappelijke en politieke kwesties aangekaart.

De politiek heeft dus een prominentere plek gekregen in het journalistieke landschap, maar hoe verhouden de twee zich ten opzichte van elkaar?

2.1.1 Journalistiek als waakhond van de democratie

De media spelen een onmiskenbaar grote rol in de informatievoorziening van burgers. Volgens Deuze (2004, pp. 10-11) hebben zij een publieke functie en zijn zij een wezenlijke factor van invloed en betekenis in de samenleving. Tevens geeft hij aan dat de media sterk worden beïnvloed door ontwikkelingen van buitenaf (of het nu om politiek, economie, dan wel technologie gaat).

Van der Stoep (2013) ziet het als taak van journalisten om misstanden aan de kaak te stellen en kritische vragen te stellen aan politici of gezagsdragers. Het probleem is echter dat de functie als waakhond als belangrijkste wordt geacht, terwijl dit één van meerdere rollen is. In eerste instantie zijn journalisten verslaggevers. Zij informeren het publiek over wat er gebeurt en hoe de feiten geïdentificeerd dienen te worden. Op basis van een artikel van Skovsgaard et al. (2012) formuleerde hij het volgende model:

	Informereren	Participeren
Passief	Verslaggever	Moderator
Actief	Waakhond	Mobilisator

Journalisten nemen in eerste instantie vooral waar en proberen feiten zo nauwkeurig mogelijk te beschrijven. Dit is de verslaggeverrol. Wanneer ze zelf actief op zoek gaan naar feiten en informatie achterhalen van bronnen, kunnen journalisten als *waakhond* gezien worden. Beide rollen zijn erop gericht om het publiek zo goed mogelijk te informeren, zodat zij zelf een weloverwogen mening kunnen vormen. We spreken van een moderator als de journalist de participatie van burgers aan het publieke debat stimuleert. De moderator doet dit vanuit een meer passievere rol en faciliteert het gesprek. Zij nodigen bijvoorbeeld gasten uit om aan te schuiven bij een talkshow. De mobilisator heeft een meer actieve benadering, zij brengen een beweging van burgers op gang om een maatschappelijk belang te dienen.

Welke rol de journalist aanneemt, is afhankelijk van verschillende omstandigheden. In de ene situatie kan een kritische houding meer gepast zijn, waar in een andere situatie het juist belangrijk kan zijn om iemand zijn of haar verhaal te laten doen.

De media kan gezien worden als brug tussen burger en staat (Domevscek, 2006). In een democratie dienen burgers toegang te hebben tot voor hen relevante informatie, die ook

begrijpelijk is voor iedereen. Daarnaast dient de geboden informatie aan een belangrijke journalistieke kwaliteitsnorm, namelijk dat er meerdere perspectieven en alternatieven geboden worden. Op die manier heeft men de mogelijkheid om zelf een mening te vormen over een bepaalde kwestie (Raad voor het Openbaar Bestuur, 2003). Doordat burgers een zinvolle opinie kunnen vormen, stelt hen dat in staat rationele keuzes te maken en uiteindelijk te kiezen welke politieke partij zij steunen.

Politiek is een *hot topic* in de media. Uit onderzoek van Kleinnijenhuis (1990) blijkt dat van alle Nederlandse kranten, de Volkskrant (46 procent) en NRC Handelsblad (39 procent) de meeste aandacht besteden aan zowel binnen- als buitenlandse politiek. Daarmee besteedt de Volkskrant bijna de helft van haar totale berichtgeving aan politiek. Dat lijkt veel, maar: zonder kritische journalisten geen gezonde democratie (Woerdman & Krol, 2013, p. 252).

De journalistiek en politiek zijn dan ook nauw met elkaar verbonden. Beiden hebben elkaar nodig om hun vak zo goed mogelijk uit te kunnen oefenen. Politieke partijen gebruiken de media om bijvoorbeeld kiezers te bereiken, door hun standpunten te openbaren. Geelen (1998) spreekt zelfs van het 'Haagse huwelijk'; de journalistiek en politiek bepalen samen hoe het nieuws eruit ziet.

2.1.2 Ontzuiling

Dat Haagse huwelijk heeft er niet altijd rooskleurig uitgezien. Toen er sprake was van de verzuiling vervulde de journalistiek een meer onderdanige rol ten opzichte van de politiek (Brants, 2015, pp. 238–241). In de jaren na de Tweede Wereldoorlog werd de communicatiecultuur voor een groot deel bepaald door de verzuiling. De media maakten niet alleen onderdeel uit van deze structuur, zij versterkten deze zelfs. De hoofdredacteur van de destijds katholieke Volkskrant, was bijvoorbeeld ook fractievoorzitter van de Katholieke Volkspartij. De belangrijkste functie van dagbladen lag op dat moment bij het doorgeven van de boodschap van de verzuilde elite aan hun achterban. De Telegraaf noemde zichzelf neutraal, maar had in de praktijk toch vaak een conservatieve of rechts-liberale ondertoon. Gevolg hiervan was dat media gingen fungeren als spreekbuis en een platform boden aan hun eigen club. De verschillende partijen bepaalden voor eigen media wat er belangrijk was en hoe de werkelijkheid geïnterpreteerd diende te worden.

Ten tijde van de ontzuiling gingen journalisten op meer autonome wijze te werk. Zij begonnen een kritischere houding aan te nemen en begonnen zich minder met een specifieke zuil te identificeren. Brants noemt het ook wel de geboorte van de waakhond. Toch bleef er een bepaald respect bestaan voor de politiek bepaalde agenda, waardoor de machtsrelatie tussen politici en journalisten in stand werd gehouden. Journalisten ervaarden een verantwoordelijkheidsgevoel voor het welzijn van het politieke systeem. Het waren met name actualiteitenrubrieken als *Brandpunt* en *Achter het Nieuws* die met de komst van de televisie de ontzuiling versnelden.

Na de ontzuiling ontstond er een situatie die we eigenlijk nu nog steeds zo terugzien. Er is geen sprake meer van een dominante journalistieke stijl. Tegenwoordig bepaalt het frame de aard en inhoud van politieke berichtgeving, niet meer de politiek zelf. Daarmee is de rol van de journalistiek veranderd. Verslaggevers dienen niet langer de publieke zaak, maar de markt. De media probeert te achterhalen wat het publiek wil zien, lezen en horen.

2.1.3 Agendasetting en framing

Een talkshow heeft maar een beperkte uitzendtijd en kan daardoor onmogelijk alle gebeurtenissen die zich wereldwijd hebben voorgedaan, in beeld brengen. De desbetreffende redactie maakt daarin de keuze welke onderwerpen besproken worden. Iemand die veel wordt

geciteerd, met betrekking tot het fenomeen agendasetting, is Bernard Cohen (McCombs & Shaw, 1972, p. 177).

“The press [...] may not be successful much of the time in telling people what to think about, but it is stunningly successful in telling people what to think about.”

Volgens de agendasettingtheorie hebben de media geen effect op wat mensen denken, maar wel op waarover mensen denken (Boer & Brennecke, 2014, pp. 177–199). De macht van de media ligt in de selectie van de onderwerpen waarover bericht wordt. De hoeveelheid aandacht die de journalistiek schenkt aan een bepaald onderwerp, bepaalt de perceptie van het publiek van wat de belangrijkste onderwerpen zijn. McCombs en Shaw (1972) deden onderzoek naar het agendasettingproces in relatie tot verkiezingscampagnes. Zij probeerden aan te tonen dat de nadruk die bepaalde onderwerpen krijgen zich reflecteerde in het belang dat het publiek aan die onderwerpen hechtte.

Wanneer de agendasettingtheorie wordt toegepast op talkshows, kan worden verondersteld dat het marktsegment waar het medium op focust, de selectie van onderwerpen door de redactie bepaalt (Domevscek, 2006). Een talkshow die op de hoogte is van de politieke voorkeur van het publiek zou de berichtgeving op deze voorkeur aan kunnen passen.

Het begrip ‘framing’ wordt vaak in verband gebracht met agendasetting (Boer & Brennecke, 2014, pp. 202–223). Waar agendasetting zich richt op de beïnvloeding van de media - wat het publiek belangrijk vindt en waarover nagedacht en gepraat wordt - gaat framing een stapje verder. Bij framing heeft de manier waarop een onderwerp behandeld wordt, invloed op de manier waarop het wordt geïnterpreteerd door het publiek. Een journalistieke redactie maakt keuzes over de vertelvorm van het nieuws, waarbij zelfs de journalisten in hun keuze beïnvloed kunnen worden door interne- en externe factoren. Dit wordt framebuilding genoemd. Het frame dat in het nieuws gepresenteerd wordt is de journalist zijn/haar perceptie van het onderwerp. De redactie van een talkshow kan er bijvoorbeeld voor kiezen om een bepaald deel uit een persconferentie in beeld te brengen, om zo een punt te kunnen maken. Maar daardoor mist het publiek eigenlijk een grote hoeveelheid informatie om dat kleine aspect heen.

Wereldwijd bepalen veel media dat politiek een belangrijk onderwerp is om over te berichten (Harris & Sanborn, 2014, p. 255-258). In een interculturele studie van televisienieuws in de Verenigde Staten, Japan, Duitsland, Rusland, Italië, India, Colombia en China, omvatte de politiek tussen 25 en 40 procent van alle nieuwsverhalen (Straubhaar, Heeter, Greenberg, Ferreira, Wicks & Lau, 1992). Dat aantal lag hoger dan bij thema’s als economie, cultuur en misdaad.

Bepaalde van die politieke onderwerpen worden meer behandeld dan andere, afhankelijk van de ‘nieuwswaardigheid’ van het onderwerp (Harris & Sanborn, 2014, p. 255-258). Met name formele aankondigingen en belangrijke uitspraken ontvangen aandacht van de pers. Denk hierbij aan persconferenties georganiseerd door het kabinet of een minister die protestanten aanspreekt op het Malieveld.

2.2 Politieke gekleurdheid in media

Nu bepaald is wat de onderlinge verhoudingen zijn tussen media en publiek, wordt in deze paragraaf gekeken naar politieke gekleurdheid. De media berichten namelijk veel over de politiek, maar slagen zij erin altijd neutraal te blijven? En wanneer spreken we van ‘linkse’ en ‘rechtse’ journalistiek? Daar gaan we in deze (sub)paragrafen op in.

2.2.1 Politieke gekleurdheid: wat is het?

We spreken van politieke opvattingen als het opvattingen betreft over situaties waarbij de overheid betrokken is of zou moeten zijn (Woerdman & Krol, 2013, pp. 148–170). Een voorbeeld

hiervan is dat de opvatting dat studenten dezelfde studieprestaties in minder tijd zouden moeten kunnen leveren. Om die reden is onder andere de studiefinanciering ingeperkt. Als we kijken naar de dieper liggende overtuigingen naar mensen, spreken we van politieke oriëntaties. Dit zijn diep in de geest gewortelde overtuigingen, bijvoorbeeld: 'de subsidies op de thuiszorg mogen niet verder worden verlaagd'. Dat politieke oriëntaties kunnen veranderen hebben we gezien tijdens de ontzuiling.

Maar hoe verwerven mensen die politieke oriëntaties? Zowel bewust als onbewust maken we ons bepaalde waarden zodanig eigen, dat ze deel worden van onze persoonlijkheid. Zo wordt kinderen op jonge leeftijd al geleerd dat ze eerlijk moeten delen. Ook de overheid draagt waarden over, bijvoorbeeld via reclamespotjes op tv tegen racisme. Andere leerprocessen binnen de politieke socialisatie zijn minder bewust georganiseerd, zoals normen over wat mannelijk en vrouwelijk is. Er bestaan verschillende verklaringen die de verandering in politieke oriëntatie duiden. Volgens het *cohort-effect* draagt iedere generatie eigen politieke oriëntaties met zich mee. De mensen veranderen nauwelijks in hun opvattingen naarmate ze ouder worden. Volgens het *levenscycluseffect* veranderen de politieke oriëntaties van mensen juist wel als ze ouder worden. En volgens het *periode-effect* veranderen iemands politieke oriëntaties in een bepaalde periode, door een gebeurtenis die indruk heeft gemaakt.

Het geheel van politieke oriëntaties is onderdeel van de politieke cultuur in een land (te Velde, 1997, p. 392). Die politieke cultuur wordt vaak gekenmerkt door onderlinge verschillen in de politieke opvattingen. Tussen de verschillende soorten politieke opvattingen wordt onderscheid gemaakt. Zo maken we onderscheid in linkse en rechtse opvattingen en linkse en rechtse partijen en belangengroepen (Woerdman & Krol, 2013, pp. 148–170). De PvdA kenmerkt zich links en de VVD is weer rechts. Aangezien politieke oriëntaties de basis vormen van politieke opvattingen, wordt de links-rechtsverdeling een dimensie van politieke oriëntaties genoemd.

2.2.2 'Links' en 'rechts'

Met 79 procent noemt een overgrote meerderheid van de journalisten in Nederland zichzelf politiek 'links' of 'links in het midden', tegenover een aandeel van één procent dat zichzelf 'rechts' noemt (Deuze, 2004, p. 12). Media historicus Huub Wijffjes merkte hierover op (Bardeel & Wijffjes, 2002, p. 24):

"Het is niet meer dan logisch dat elk onderzoek dat sinds de jaren zestig naar de opvattingen van parlementair journalisten is uitgevoerd, uitwijst dat in deze groep een overweldigende voorkeur bestaat voor linkse en progressieve partijen."

Maar wat betekenen die begrippen links en rechts nou eigenlijk? Woerdman en Krol (2013) stellen dat de oorsprong van deze begrippen dateert uit de tijd van de Franse Revolutie. In het Franse parlement zaten links van de voorzitter burgers die verandering wilden en rechts zaten adel en geestelijkheid, die tegen verandering waren (Bakkum, 2021). Om die reden wordt 'links' geassocieerd met progressiviteit en 'rechts' met conservatisme. Tegenwoordig zijn beide begrippen niet meer weg te denken uit onze samenleving. In de jaren zestig kon 65 procent van de kiezers zichzelf plaatsen binnen die links-rechtsverdeling (Woerdman & Krol, 2013, pp. 150). Sinds de jaren negentig is dit aantal opgelopen naar 95 procent.

Ook in de media kom je deze termen tegen. In maart van dit jaar kopte het Parool (Keultjes, 2021): "Door winst kan radicaal rechts duidelijke stempel op de politiek drukken". Hier wordt gerefereerd naar de politieke partijen PVV, FvD en JA21. Zij waren de tweede grote winnaar van de verkiezingen. Ondanks dat de begrippen erg makkelijk gebruikt worden, kan er geen specifieke definitie aan gegeven worden (vgl. o.a.: Montesquieu Instituut, z.d.; Woerdman & Krol, 2013; Bakkum, 2021). Toch is er in grote lijnen wel een invulling te geven aan zowel links als rechts. Volgens Woerdman (2013) staat links in economisch opzicht voor de beperking van

vrijheid en rechts juist voor vrijheid. In niet-economisch opzicht staat links weer voor vrijheid en recht voor beperking van vrijheid. Veel linkse en rechte partijen zijn bijvoorbeeld voorstander van het idee dat de rijkere meer belasting moeten betalen. Maar zij verschillen van mening over de hoogte van die belasting. Linkse partijen willen de vrijheid van mensen beperken om zo ongelijkheden te voorkomen. Het verschil tussen arm en rijk mag namelijk niet te groot zijn. Rechts is van mening dat mensen recht hebben op wat zij zelf verdiend hebben en wil mensen juist vrijheid geven. Links wordt gezien als progressief; sociaal-culturele vrijheid en beperking van economische vrijheid staan centraal. Rechts staat vrijwel gelijk aan conservatief; economische vrijheid en beperking van morele vrijheid zijn hier belangrijk. Dat komt overeen met de theorie van Lipschits (1969). In grote lijnen wordt vastgehouden aan deze principes, al is conservatisme niet altijd gelijk aan behoudendheid en progressiviteit niet altijd aan veranderingsgezindheid.

2.2.3 'Links' en 'rechts' in talkshows

Aan het kijkgedrag van mensen is terug te zien dat veel Nederlanders het afgelopen jaar thuis hebben gezeten (Stichting Kijkonderzoek (SKO), 2021a). Over het algemeen werd er meer tijd voor de televisie doorgebracht en als men keek, was het kijkgedrag anders. Van de totale kijktijd werd 27 procent besteed aan kijken naar nieuwsprogramma's. Het jaar daarvoor was dat nog 21 procent. Begin maart lag de kijktijd het hoogst, waarin gemiddeld 9,1 miljoen mensen zichzelf dagelijks onderdompelden in nieuws- en actualiteitenprogramma's. De meest bekeken uitzendingen waren de persconferenties over de ontwikkelingen rondom het coronavirus, waarin het kabinet nieuwe maatregelen aankondigde. Ook toespraken van demissionair minister-president Mark Rutte en de toespraak van koning Willem-Alexander waren populair.

In de top 25 meest gekeken programma's (exclusief sportprogramma's) vinden we een aantal talkshows terug (Stichting Kijkonderzoek (SKO), 2021b). Op plaats 2 staat *De Wereld Draait Door* en op de negende plek zien we *M* terug. De laatste talkshow op de lijst is *De Vooravond*, op plaats 13. Het jaar ervoor, in 2019, zien we een stuk minder actualiteitenprogramma's terug in datzelfde lijstje (Stichting Kijkonderzoek (SKO), 2020). De eerste zien we op plaats 13, dat is *Pauw*. Daarna volgt alleen *De Wereld Draait Door Heimwee* op plaats 16. Daaruit kunnen we opmaken dat men meer actualiteitenprogramma's is gaan kijken sinds de uitbraak van het coronavirus in 2020.

Wie men terugziet aan tafel wordt bepaald door de talkshowredacties (Bormans et al., 2021). In samenwerking met de Erasmus Universiteit is er een telling uitgevoerd, waaruit blijkt dat zij daarin erg subjectief zijn. Vanaf februari 2020 tot aan de avond voor de verkiezingen turfden onderzoekers elke avond welke gasten werden uitgenodigd en waarover zij spraken. Politieke representatie bleek daarbij van ondergeschikt belang te zijn. Het format van talkshows dwingt tot personalisatie en het benadrukken van eventuele conflicten. Uit het onderzoek is tevens gebleken dat de politieke ideeën en ideologieën van de omroepen een belangrijke rol spelen, belangrijker dan wordt waargenomen. Talkshows die van oudsher een bepaalde ideologie met zich meedragen, zullen dus eerder gasten uitnodigen die dezelfde opvattingen uitdragen.

Er is zelfs sprake van herzuiling, waarbij vooral de rechtse partijen voordelig naar voren komen. ChristenUnie-leider Gert-Jan Segers verscheen in 2020 maar liefst twaalf keer als tafelgast. Terwijl zijn partij op dat moment met vijf zetels tot de kleinere partijen behoorde. Slechts een derde van de vragen die hem gesteld werden, waren van kritische aard. In het artikel doet Nel Ruigrok een interessante uitspraak:

“Het format is blijkbaar zo dwingend dat het niemand lukt om het wél over meer inhoudelijke onderwerpen te hebben. Politici mogen dan wel vijf minuten over een stelling praten, maar dan wordt de opwarming van de aarde teruggebracht naar voor of tegen kernenergie.”

Ruigrok en haar mede-onderzoekers laten zich negatief uit over de politieke gekleurdheid van talkshows. Toch denkt niet iedereen er zo over. Volgens politiek commentator Kees Boonman gaat het niet om een links of rechts label, maar om kwaliteit (KRO-NCRV, 2020). Hij stelt dat omroepen niet iedereen moeten willen bereiken, als de inhoud maar kwalitatief en journalistiek goed is.

3. Methode

In dit hoofdstuk wordt zo nauwkeurig mogelijk beschreven hoe het onderzoek is uitgevoerd. Er is gekozen voor een kwalitatieve inhoudsanalyse om antwoord te kunnen geven op de vraag politieke gekleurde bij talkshows tot uiting komt in coronatijd. Daarnaast is literatuuronderzoek verricht om basiskennis te vergaren met betrekking tot het onderwerp.

3.1 Inhoudsanalyse en steekproef

Het onderwerp vraagt om een beschrijvend onderzoek, dat zich richt op een beredeneerde waarneming van het materiaal. Een kwantitatieve inhoudsanalyse zou zich te veel richten op frequenties. Dit is minder relevant indien er symbolische betekenissen ontcijferd dienen te worden. Om de hoofdvraag te beantwoorden is de focus gelegd op observatie van de media-inhoud. De benadering van een kwalitatief onderzoek is hiervoor uitermate geschikt (Koetsenruijter & Hout, 2014). De onderzoeksmethode die het beste aansluit bij de hoofdvraag is de inhoudsanalyse. Deze methode richt zich exclusief op de inhoud van media.

Voor dit onderzoek zijn afleveringen van twee Nederlandse talkshows onderzocht, namelijk *M en De Vooravond*. Voor de inhoudsanalyse zijn afleveringen geanalyseerd uit de periode maart 2020 t/m mei 2021. Er is voor gekozen om van alle talkshows een aantal eerste afleveringen n.a.v. een persconferentie te analyseren. Op die manier was het zeker dat de afleveringen voor een groot deel in het teken zouden staan van de meest recente persconferentie. De afleveringen van *M en De Vooravond* zijn teruggekeken via de website Uitzending Gemist van de NPO. De steekproef bestaat uit totaal vijftien talkshowafleveringen (zie bijlage). Dit ziet er als volgt uit:

Figuur 1: Aantal talkshowafleveringen in steekproef

M	De Vooravond
31-03-2020	01-09-2020
24-06-2020	18-09-2020
27-10-2020	13-10-2020
17-11-2020	23-02-2021
02-02-2021	28-05-2021
Totaal: 10 afleveringen	

Figuur 2: Geselecteerde persconferenties: de persconferenties die aanleiding waren voor het inhoudelijke debat van de desbetreffende talkshows

Datum persconferentie	Inhoud
31-03-2020	De nieuwe maatregelen werden verlengd tot en met 28 april
24-06-2020	Na crisisberaad – over het coronavirus
01-09-2020	Over de aanpak van het coronavirus
18-09-2020	Over regionale maatregelen tegen het coronavirus
13-10-2020	Per 14 oktober 22.00 uur worden de maatregelen aangescherpt
27-10-2020	Over de kabinetsmaatregelen tegen het coronavirus
17-11-2020	Over de voortzetting van de gedeeltelijke lockdown
02-02-2021	Over de verlenging van de lockdown
23-02-2021	Over de voorzichtige verruiming van de lockdown
28-05-2021	Demissionair minister-president Rutte en demissionair minister De Jonge (VWS) over stap 3 van het openingsplan

3.2 Codering

Eén codeur (de auteur) heeft alle afleveringen gecodeerd. De codering gebeurde op basis van een aantal kenmerken, deze zijn bepaald op basis van het literatuuronderzoek. De codes zijn genoteerd in een datasheet. De bruikbaarheid van het codeboek is voorafgaand aan het onderzoek getest door één aflevering van beide talkshows te coderen. Op basis van deze test is het codeboek aangescherpt.

Voor het onderzoek zijn afleveringen van M en De Vooravond geanalyseerd. Alle afleveringen staan in het teken van een persconferentie die voorafgaand aan de talkshow werd uitgezonden. Dat maakt dat de afleveringen relevant zijn om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden. Voordat die vraag wordt beantwoord, treft u een beschrijving van de gehanteerde werkwijze.

3.3 Analyse

De afleveringen zelf zijn steekproefsgewijs geselecteerd. De enige vereisten waren dat de afleveringen op dezelfde avond werden uitgezonden als één van de persconferenties en dat de afleveringen binnen een tijdspanne van maart 2020 t/m mei 2021 zijn uitgezonden. Voordat de afleveringen werden gestart, werd eerst de naam van de talkshow genoteerd, inclusief uitzenddatum. Op deze manier werd duidelijk het overzicht bewaard.

Die afleveringen worden op de volgende manier geanalyseerd. Eerst wordt genoteerd wie de tafelgasten zijn in elke aflevering, zodra alle afleveringen zijn bekeken kan bepaald worden of hier een patroon in te ontdekken is. Vervolgens wordt geanalyseerd welke rol de presentator aanneemt in het gesprek, is dit meer een mobiliserende rol of presenteert diegene zichzelf meer als moderator? In een mobiliserende rol zou een politieke kleur naar voren kunnen komen. Ook wordt gekeken naar de duur van het inhoudelijke gesprek, mits dit betrekking heeft op de persconferentie van die avond. Deze handeling wordt uitgevoerd om te bepalen in hoeverre de persconferenties centraal staan in de afleveringen.

4. Resultaten

Uit de analyse zijn een aantal resultaten naar voren gekomen. Deze zullen hieronder beknopt besproken worden. Voor de volledige analyse: zie bijlagen.

Bij talkshow M werd er gemiddeld vijftien minuten gesproken over de persconferentie van die avond. Aan het begin van de coronacrisis was dit iets meer, dat werd geleidelijk aan minder tot het bij de laatst geanalyseerde aflevering weer opliep naar twintig minuten. Bij De Vooravond zitten er grote verschillen tussen de hoeveelheid zendtijd dit gespreksonderwerp heeft gekregen. De ene keer betreft het negen minuten en de andere keer vrijwel de hele uitzending. Opvallend is dat de 'grotere aankondigingen' vaak gepaard gaan met meer zendtijd.

Voor wat betreft de rol die de presentator(en) aannemen, betreft het hier vrijwel altijd de moderatorrol. De presentatoren werken faciliterend. Zij starten het gesprek, interviewen hun tafelgasten en vragen elkaar weer om een reactie. Een enkele keer komt het voor dat de presentator zelf een eigen mening in het gesprek voorbij laat komen, dit was met name bij talkshow M het geval. Het betrof hier dan een mening met betrekking tot een uitlating of manier van communiceren van Mark Rutte of Hugo de Jonge tijdens zo'n persconferentie.

Tevens is er gekeken naar de gasten die werden uitgenodigd om over de persconferentie te praten. Een opvallend resultaat is dat er bij M één gast frequent wordt uitgenodigd. Dit betreft Sven Kockelmann, journalist bij NPO Radio 1. Deze radiozender valt onder dezelfde omroep als M. Daarnaast worden ook andere journalisten uitgenodigd, zowel van de NOS als van de Volkskrant en RTL Nieuws. Daarin is duidelijk een wisselwerking te zien. Kijkend naar de politieke achtergrond van de gasten, valt op dat dat enigszins verdeeld is. Hubert Bruls is bijvoorbeeld lid van het CDA en Bert Koenders is een PvdA'er. Tevens zijn er een aantal gasten uitgenodigd die geen specifieke politieke kleur met zich meedragen, zoals Sjoerd Mossou en Marieke Blom. Qua inhoud van de gesprekken valt op dat er bij M vaak aandacht wordt geschonken aan de gevolgen van de maatregelen op de maatschappij, specifiek op de zorg en de cultuursector. Kritische vragen blijven daarbij een beetje achter.

Waar talkshow M een rijkelijk aantal gasten steeds heeft uitgenodigd, wisselt dat aantal bij De Vooravond. In de eerste aflevering die werd geanalyseerd, zitten er vier gasten aan tafel. De daaropvolgende aflevering zien we maar één gast terug die over de persconferentie spreekt. Dit hangt ook samen met de zendtijd, des te meer gasten er zijn uitgenodigd, des te langer er over het onderwerp wordt gesproken. Qua gasten is er een grotere verscheidenheid terug te zien, maar wel minder 'experts'. Er schuiven met name gasten aan die verstand hebben van politiek en niet zozeer gasten die verstand hebben van pandemieën of de zorg. Qua inhoud kunnen de gesprekken ietwat oppervlakkig zijn en je mist dus de bijdrage van een expert of autoriteit.

Conclusie

Op basis van de resultaten van de inhoudsanalyse en het literatuuronderzoek is een conclusie geformuleerd, waarmee de hoofdvraag beantwoord kan worden: Hoe komt de politieke gekleurdheid van Nederlandse talkshows tot uiting in coronatijd?

Om deze vraag te kunnen beantwoorden zijn een aantal deelvragen opgesteld, waarvan de eerste deelvraag betrekking had op de huidige verhoudingen tussen media en politiek. Hier sinds de komst van de televisie is er een stuk meer ruimte vrij gekomen voor politieke journalistiek. Door de jaren heen hebben zowel publieke als commerciële omroepen steeds meer tijd toegewezen aan nieuws- en actualiteitenprogramma's. En die worden goed bekeken, zoals blijkt uit de cijfers van Stichting Kijkonderzoek (2020; 2021) uit paragraaf 2.2.3. De media spelen een onmiskenbaar grote rol in de informatievoorziening van burgers. Volgens Zij bekleden een publieke functie en zijn een wezenlijke factor van invloed en betekenis in de samenleving. Eén van de taken die daarbij komt kijken is het aan de kaak stellen van misstanden en kritische vragen stellen aan politici of gezagsdragers. De media en politiek zijn dan ook nauw met elkaar verbonden. Beiden hebben elkaar nodig om hun vak zo goed mogelijk uit te kunnen oefenen. Politieke partijen gebruiken de media om bijvoorbeeld kiezers te bereiken en de media bericht over de politiek als *hot topic*.

Voor de tweede deelvraag werd gekeken naar politieke gekleurdheid. De media berichten namelijk veel over de politiek, maar slagen zij erin altijd neutraal te blijven? We spreken van politieke opvattingen als het opvattingen betreft over situaties waarbij de overheid betrokken is of zou moeten zijn. Zowel bewust als onbewust maken we ons bepaalde waarden zodanig eigen, dat ze deel worden van onze persoonlijkheid. Zo wordt kinderen op jonge leeftijd bijvoorbeeld al geleerd dat ze eerlijk moeten delen. Dit wordt het verwerven van politieke oriëntaties genoemd. Die politieke oriëntaties dragen we ons hele leven met ons mee, maar kunnen wel veranderen. Daar komen ook de begrippen 'links' en 'rechts' om de hoek kijken. Links wordt geassocieerd met progressiviteit en rechts met conservatisme. Ook omroepen dragen die kleur met zich mee. Dit is bij talkshows bijvoorbeeld terug te zien in de gasten die ze uitnodigen en de hoeveelheid kritische vragen die zij stellen.

Om te ontdekken of er patronen ontdekt kunnen worden in die talkshowgesprekken, in relatie tot politieke gekleurdheid, zijn een aantal afleveringen van de talkshows M en De vooravond geanalyseerd. Hieruit is gebleken dat er patronen te ontdekken zijn, maar niet in grote mate. De redactie van talkshow M nodigt bijvoorbeeld frequent Sven Kockelmann uit, een journalist uit eigen nest. Die ook dezelfde waarden met zich meedraagt. Hij is ook degene die tijdens het gesprek kritische uitlatingen doet. Tevens is terug te zien dat onderwerpen als de zorg en de cultuursector veelvuldig worden besproken, want daar moeten dingen anders. Bij talkshow De Vooravond zijn minder opvallende resultaten te ontdekken. Het soort gasten varieert, maar er schiet tekort in het aantal experts aan tafel. Daarnaast wordt er meer gesproken over de algemene gevolgen van de maatregelen, dan specifiek op de zorgsector of cultuursector. Ook qua inhoud zijn de gesprekken oppervlakkiger, waardoor een politieke gekleurdheid hier lastig te herkennen is.

De politieke gekleurdheid van talkshows komt met name tot uiting middels de gasten, het aantal kritische vragen dat gesteld wordt aan deze gasten en de gespreksonderwerpen. Wanneer de vergelijking tussen beide talkshows wordt gemaakt, zien we hierin vooral een patroon terug bij talkshow M.

Discussie

Voor dit onderzoek zijn twee verschillende Nederlandse talkshows geanalyseerd, om zo vast te kunnen stellen hoe de politieke gekleurdheid van talkshows tot uiting komt in coronatijd. De afleveringen die geanalyseerd zijn, zijn middels een steekproef geselecteerd. Op basis hiervan kan gesteld worden dat de resultaten overeenkomstig zouden zijn bij een herhaling van het onderzoek.

Uit de analyse kwam een kleine hoeveelheid van politieke gekleurdheid naar voren, wat in overeenstemming was met de eigen verwachting. Een mogelijke verklaring voor dit resultaat is dat van beide talkshows vijf afleveringen zijn geanalyseerd. Bij een hogere frequentie van het aantal afleveringen, zal waarschijnlijk ook een duidelijker resultaat naar voren komen. Een andere optie is het betrekken van een derde talkshow bij het onderzoek, om zo een breder resultaat en blikveld neer te zetten.

Het huidige onderzoek is een aanvulling op de al bestaande onderzoeken rondom dit onderwerp. Eerdere studies hebben zich niet specifiek gericht op de invulling van talkshows in coronatijd. Op basis van de resultaten van dit onderzoek kunnen de desbetreffende talkshows bepalen of zij andere, 'neutralere' keuzes willen en kunnen maken in het redactieproces.

Het advies voor een vervolgonderzoek is om een soortgelijk onderzoek uit te voeren, maar dan op grotere schaal. Op die manier komen kleinere verschillen misschien frequenter naar voren en kan nog specifiekere achterhaald worden op welke manier de politieke gekleurdheid van talkshows tot uiting komt.

Nawoord

De laatste keer dat ik echt grondig onderzoek heb verricht, is al wel een tijdje geleden. Ik denk dan terug aan vakken als Praktijkgericht Onderzoek en Onderzoek naar het Nieuws. Dat is voor mij al wel even geleden, dus ik merkte aan mezelf dat ik vooral in de beginfase echt nog even mijn weg moest vinden.

Gedurende de eerste tien weken van het afstudeersemester heb ik me volledig gefocust op literatuuronderzoek. Welke informatie is er al beschikbaar over mijn onderwerp en waar kan ik me verder in verdiepen? Op basis van de uiteindelijke literatuuranalyse heb ik een hoofdvraag opgesteld, welke ik heb onderverdeeld in een aantal deelvragen. In de tien weken die daarop volgden heb ik de op theorie gebaseerde deelvragen uitgewerkt en het daadwerkelijke onderzoek verricht.

Met name het opstellen van een gedegen onderzoeksvraag was iets waar ik mee worstelde. Ik wilde erg snel al de perfecte onderzoeksvraag opstellen, terwijl ik mijn literatuuronderzoek nog niet eens had afgerond. Op advies van mijn begeleider heb ik juist eerst verder gekeken naar de literatuur en op basis daarvan mijn onderzoeksvraag weer aangescherpt. Uiteindelijk ook wel logisch, je moet eerst wat kennis over een onderwerp opdoen voordat je er goede vragen over kan stellen. Dat is ook wel iets wat ik meeneem in toekomstig onderzoek.

Met een positieve blik kijk ik naar mijn individuele onderzoek. Ik heb een onderwerp gekozen dat mij persoonlijk interesseert, waardoor ik het ook leuk vond om aan dit onderdeel van mijn afstudeersemester te werken. Kijkend naar mijn eindverslag en de resultaten denk ik dat ik relevant onderzoek heb verricht, wat ook nog een beetje van goede kwaliteit is.

Esmee Hendriks
Kesteren, juni 2021

Literatuurlijst

- Bakkum, P. (2021, 31 maart). Waar komen de termen links en rechts vandaan? En hoe nuttig zijn ze. *IsGeschiedenis*. <https://isgeschiedenis.nl/nieuws/waar-komen-de-termen-links-en-rechts-vandaan-en-hoe-nuttig-zijn-ze-eigenlijk>
- Bardoel, J., & Wijfjes, H. (2002). *Journalistieke cultuur in Nederland*. Amsterdam University Press. https://books.google.nl/books?id=nUGcw_34etcC&pg=PA24&dq=#v=onepage&q&f=false
- Boer, C., & Brennecke, S. (2014). *Media en publiek* (7de ed.). Boom Lemma.
- Bormans, A., Meines, M., Saris, K., Scheifes, I., & de Vos, E. (2021, 24 maart). Wie het beeld heeft, heeft de macht. *De Groene Amsterdammer*. <https://www.groene.nl/artikel/wie-het-beeld-heeft-heeft-de-macht>
- Brants, K. (2015). *Journalistieke Cultuur in Nederland*. In J. Bardoel & H. Wijfjes (Reds.), *Van medialogica naar publiekslogica?* (2de ed., pp. 237–253). Amsterdam University Press. <https://doi.org/10.5117/9789089089645586>
- Bronzwaer, S. (2015, 4 augustus). Talkshows: praten over politiek, zonder politici. *NRC Handelsblad*. <https://www.nrc.nl/nieuws/2015/08/04/talkshows-praten-over-politiek-zonder-politici-1520992-a276014>
- de Beus, J., Brants, K., & van Praag, P. (2011). *Media en hun rol in de Nederlandse democratie*. In J. J. A. Thomassen & R. B. Andeweg (Reds.), *Democratie doorgelicht* (pp. 387–406). Leiden University Press. https://www.researchgate.net/profile/Kees-Brants/publication/267324417_Media_en_hun_rol_in_de_Nederlandse_democratie/links/56bb38b908ae3ace992f1fca/Media-en-hun-rol-in-de-Nederlandse-democratie.pdf
- Deuze, M. (2004). *Wat is journalistiek?* (1ste ed.). Maklu Uitgevers Nederland. <https://books.google.nl/books?hl=en&lr=&id=aTCynvvh9oC&oi=fnd&pg=PA1&dq=maatschappelijke+functie+journalistiek&ots=0AC355Ojrl&sig=lZEArWahgh5n6M4chdFRIsjV-wg#v=onepage&q=maatschappelijke%20functie%20journalistiek&f=false>
- Domevscek, E. (2006, september). *Politieke Kleur Bekennen* (Thesis). <https://thesis.eur.nl/pub/3907/thesisEDomevscek.pdf>
- Geelen, J-P. (1998). *Het Haagse huwelijk : hoe pers en politiek tot elkaar veroordeeld zijn*. – Nijmegen: SUN.
- Harris, R. J., & Sanborn, F. W. (2014). *A Cognitive Psychology of Mass Communication* (6de ed.). Routledge.
- Huisjes, B. [BertHuisjes]. (2018, 2 juli). Voor wie het leuk vindt: zo kijkt het electoraat van dit kabinet naar links-rechts @PubliekeOmroep . Het systeem is [Tweet]. Twitter. <https://twitter.com/BertHuisjes/status/1013703486360473600?s=20>
- Keultjes, H. (2021, 18 maart). Door winst kan radicaal rechts duidelijke stempel op de politiek drukken. *Het Parool*. <https://www.parool.nl/nederland/door-winst-kan-radicaal-rechts-duidelijke-stempel-op-de-politiek-drukken~bd9cf54f/>
- Kleinnijenhuis, J. (1990). *Op zoek naar nieuws. Onderzoek naar journalistieke informatieverwerking en politiek*. Amsterdam: VU Boekhandel/ Uitgeverij.
- Koetsenruijter, W., & Hout, T. (2014). *Methoden voor journalism studies* (1ste ed.). Boom Lemma.

KRO-NCRV. (2020, 16 januari). NPO links of rechts? “Ze zien de NPO als grootste monster”. NPO Radio 1. <https://www.nporadio1.nl/nieuws/cultuur-media/4c439ea3-c044-4dd0-8727-991e29274259/npo-links-of-rechts-ze-zien-de-npo-als-grootste-monster>
Lipschits, I. (1969). Links en rechts in de politiek. Meppel: J.A. Boom en zoon uitgevers.

McCombs, M. E., & Shaw, D. L. (1972). The Agenda-Setting Function of Mass Media. *Public Opinion Quarterly*, 36(2), 177. <https://doi.org/10.1086/267990>

Mediacourant. (2020, 11 juni). Zelfs Femke-fan Stella Bergsma vindt M te gekleurd. Mediacourant.nl. <https://www.mediacourant.nl/2020/06/zelfs-femke-fan-stella-bergsma-vindt-m-te-gekleurd/>

Ministerie van Algemene Zaken. (2021, 28 mei). Video's en letterlijke teksten persconferenties coronavirus. Rijksoverheid.nl. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/coronavirus-beeld-en-video/videos-persconferenties>

Minister-president Mark Rutte. (2020, 6 maart). Integrale persconferentie van MP Rutte van 6 maart 2020 [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=cSU49ALZoe0>

Montesquieu Instituut. (z.d.). Links en rechts. Parlement.com. Geraadpleegd op 6 mei 2021, van https://www.parlement.com/id/vh8lnhrp8wsy/links_en_rechts

NOS. (2020, december 15). Kijkcijferrecord voor lockdownspeech premier Rutte. <https://nos.nl/artikel/2360729-kijkcijferrecord-voor-lockdownspeech-premier-rutte>

Raad voor het Openbaar Bestuur. (2003, augustus). Politiek en media: Pleidooi voor een LAT-relatie. https://www.raadopenbaarbestuur.nl/binaries/raad-openbaar-bestuur/documenten/publicaties/2003/09/01/politiek-en-media/Politiek_en_media_Adviesrapport_200308.pdf

Skovsgaard, M., Albæk, E., Bro, P., & de Vreese, C. (2012). A reality check: How journalists' role perceptions impact their implementation of the objectivity norm. *Journalism: Theory, Practice & Criticism*, 14(1), 22–42. <https://doi.org/10.1177/1464884912442286>

Stichting Kijkonderzoek (SKO). (2020, 7 januari). Jaarpersbericht TV kijkers [Persbericht]. https://kijkonderzoek.nl/images/Jaaroverzichten/Jaarpersbericht_SKO_2019.pdf

Stichting Kijkonderzoek (SKO). (2021a, januari). Kijken in tijden van corona - kerncijfers TV 2020. https://kijkonderzoek.nl/images/Persberichten/2020/Jaarpersberichten/210107_Factsheet_coro_nacrisis_-_kerncijfers_TV_2020.pdf

Stichting Kijkonderzoek (SKO). (2021b, 7 januari). Jaarpersbericht TV kijkers [Persbericht]. https://kijkonderzoek.nl/images/Persberichten/2020/Jaarpersberichten/Jaaroverzicht_SKO_2020.pdf

Straubhaar, J.D., Heeter, C., Greenberg, B.S., Ferreira, L., Wicks, R.H., & Lau, T.Y. (1992). Wat makes news: Western, socialist, and Third-world newscasts compared in eight countries. In F. Korzenny & S. Ting-Toomey (Eds.), *Mass media effects across cultures* (pp. 89-109). Newbury Park, CA: Sage.

te Velde, H. (1997). Politieke cultuur en politieke geschiedenis. *Groniek*, 137, 391–402. <https://uqp.rug.nl/groniek/article/download/16228/13718>

van der Stoep, J. (2013). Is de journalistiek de waakhond van de democratie? Pleidooi voor een betrokken journalistiek. *Sophie*, 3, 4–9. https://www.researchgate.net/publication/311846575_Is_de_journalistiek_de_waakhond_van_de_democratie_Pleidooi_voor_een_betrokken_journalistiek

van Santen, R. (2015). Verloedering van politieke berichtgeving? In J. Bardoel & H. Wijfjes (Reds.), *Journalistieke cultuur in Nederland* (2de ed., pp. 143–162). Amsterdam University Press.

Woerdman, E., & Krol, E. (2013). *Politiek en politicologie* (4de ed.). Noordhoff.

24-6-2020	KRO-NCRV	00:20:00	Margriet van der Linden	Floor Bremer: politiek journalist RTL Nieuws	Sven Kockelmann: journalist bij NPO Radio 1, van KRO-NCRV	Marieke Blom: econoom	Paul van Lange: hoogleraar Psychologie VU Amsterdam	Kockelmann is degene met kritische opmerkingen, ook richting andere gasten. Van der Linden houdt zich afzijdig in discussies en laat het gesprek z'n gang gaan. Daarmee neemt ze de rol van een moderator aan. Van der Linden stuurt aan op wat er allemaal nog niet mag, Blom brengt nuance aan door dit op te merken en aan te geven wat ze vindt dat goede besluiten zijn. Vragen die Van der Linden stelt, betreft ze op Hugo de Jonge en Mark Rutte als persoon en hoe zij communiceren in de persconferentie.

27-10-2020	KRO-NCRV	00:15:05	Margriet van der Linden	Sven Kockelmann: journalist bij NPO Radio 1, van KRO-NCRV	Nora Neuteboom: econoom	Kustaw Bessems: columnist bij de Volkskrant	Sjoerd Mossou: sportjournalist bij he Algemeen Dagblad (AD)	Opvallend is dat Van der Linden heel erg vanuit het volk spreekt: "We waren gisteren allemaal best wel kritisch." Zelf noemt ze de persconferentie ook "schrik aanjagen". De discussie draait voor een groot deel om de boodschap en in hoeverre er wel duidelijk gecommuniceerd wordt door Mark Rutte en Hugo de Jonge. Van der Linden laat het gesprek bijna niet ingaan op de inhoud van de persconferentie. Daarnaast laat ze Kockelmann kritische opmerkingen maken, zonder hem ook kritische vragen te stellen. De gasten die nu aan tafel zitten laten zich relatief negatief uit over de persconferentie, er mist een gast om dat te nuanceren. Een fragment van Wopke Hoekstra wordt aangehaald, wat Van der Linden "realistischer" noemt dan de woorden van Mark Rutte en Hugo de Jonge.

17-11-2020	KRO-NCRV	00:10:15	Margriet van der Linden	Kustaw Bessems: columnist bij de Volkskrant	Sven Kockelmann: journalist bij NPO Radio 1 van KRO-NCRV	Bert Koenders: oud-minister van Buitenlandse Zaken	Wim Pijbes: oud-directeur Rijksmuseum	Van der Linden opent met een luchtige vraag om daarna het gesprek te openen met Kockelmann. Bessems brengt nuance aan, bij een quote van Hugo de Jonge die Van der Linden opleest. Zelf noemt ze de inhoud van de persconferentie een dubbele boodschap. Met Pijbes betreft ze de musea bij de maatregelen, en wat de invloed hiervan is op de sector. Zijn verhaal wordt met name gebruikt om duidelijk te maken hoe zwaar bedrijven het hebben in coronatijd. Van der Linden beweegt zich in de rol van moderator, door een gesprek te faciliteren tussen de gasten. Zelf snijdt ze steeds nieuwe onderwerpen aan.

2-2-2021	KRO-NCRV	00:20:20	Margriet van der Linden	Anja Schreijer: OMT-lid en hoofd Infectieziekten bij de GGD	Patricia Bruijning: kinderarts en epidemioloog bij UMC Utrecht	Hubert Bruls: burgemeester van Nijmegen en voorzitter van het Veiligheidsberaad	Sven Kockelmann: journalist bij NPO Radio 1 van KRO-NCRV	Van der Linden opent in de rol van een moderator. Ze stimuleert haar gasten om mee te doen aan het gesprek en verdwijnt zelf naar de achtergrond. Ze stelt voornamelijk kritische vragen aan Schreijer, maar laat dat minder blijken bij haar andere gasten. Bruijning vult Schreijer hier en daar aan op basis van haar kennis van de zorg. Van der Linden laat het gesprek een beetje op z'n verloop, maar dringt wel aan op een uitspraak van Schreijer m.b.t. een mogelijke verlenging van de maatregelen. Kockelmann neemt de vrijheid om zelf kritische vragen te stellen.
----------	----------	----------	-------------------------	---	--	---	--	--

2. Analyse talkshow De Vooravond

Uitzend- datum	Omroep	Duur inhoudelijk gesprek m.b.t. perconferentie	Presentator	Gast 1	Gast 2	Gast 3	Gast 4	Analyse rol van de presentator
1-9-2020	BNNVARA	00:20:20	Renze Klamer en Fidan Ekiz	Splinter Chabot: politicoloog	Talitha Muusse: jongerenvertegenwoordiger	Zihni Özdil: schrijver en historicus	Lucelle Comvalius: docent maatschappijleer en geschiedenis	Splinter Chabot zit aan tafel om de persconferentie te evalueren en belangrijke punten nog een keer uit te lichten. In deze aflevering bespreken Renze en Fidan heel kort ook met elkaar hoe ze erover denken. Docente Lucelle wordt ook gevraagd naar haar mening m.b.t. de persconferentie, wat een beetje frappant is aangezien zij geen aantoonbare expert op dit gebied is. Er ontstaat wel een echt gesprek aan tafel, tussen de gasten, gefaciliteerd door de presentatoren (moderatorrol). Vrijwel de hele uitzending staat in

								het teken van de persconferentie.
18-9-2020	BNNVARA	00:09:15	Renze Klamer en Fidan Ekiz	Thomas Erdbrink: correspondent voor New York Times in Europa				Met maar één gast over dit onderwerp, blijft het gesprek een beetje karig. Je mist hoor-en-wederhoor aan deze tafel. Erbrink heeft het met name over de corona aanpak van andere landen in Europa en maakt onderline vergelijkingen. Het gesprek gaat niet inhoudelijk diep in op de persconferentie, maar bekijkt de situatie van een hoger en globaler niveau. Doordat er maar één gast aanwezig is, vindt het

								gesprek heel erg plaats tussen presentatoren en gast. Een moderatorrol zou je het dus niet kunnen noemen, dit komt meer in de buurt van de waakhondrol.
13-10-2020	BNNVARA	00:18:00	Renze Klamer en Fidan Ekiz	Tom-Jan Meeus: politiek columnist NRC	Jord Kelder: journalist, columnist en televisiepresentator	Klaas Dijkhoff: oud-fractievoorzitter VVD		Tom-Jan Meeus wordt als eerste benaderd om de persconferentie te evalueren en opvallende momenten nog aan te stippen. Naast Tom-Jan zit Jord Kelder, ook een man met een duidelijke mening. Hij twijfelt aan het kunnen van het huidige kabinet. Daar tegenover zit Klaas Dijkhoff, die de nuance aanbrengt in het gesprek. Hij staat achter het kabinet en de woorden van Mark Rutte. Renze en Fidan zijn hier duidelijk faciliterend aan het werk

								(moderator). Zij starten het gesprek en laten de gasten op elkaar inspelen. Ook hier staat vrijwel de hele uitzending in het teken van de persconferentie.
23-2-2021	BNNVARA	00:21:50	Renze Klamer en Fidan Ekiz	Ronit Palache: journalist, schrijver en redacteur bij Op1	Tom-Jan Meeus: politiek columnist NRC	Eric van Eerdenbrug: organisator Lowlands	Marika Barendse: docent geschiedenis	Fidan geeft aan dat ze zich verbaast over de beslissing dat er versoepelingen komen, terwijl de derde golf in aantocht is. Tom-Jan is een gast met een duidelijke mening, die niet echt kritisch bevraagd wordt over zijn opvattingen. Er is geen tegengeluid te horen. Fidan en Renze zijn ook hier duidelijk aanwezig als moderators. Zij zorgen ervoor dat het gesprek op gang komt en ook blijft lopen. Vrijwel de hele

								uitzending stond in het teken van de persconferentie en de gevolgen van de maatregelen op de verschillende sectoren.
28-5-2021	BNNVARA	00:06:20	Renze Klamer en Fidan Ekiz	Ernst Kuipers: bestuursvoorzitter Erasmus MC	Peter Pannekoek: caberatier	Typhoon: zanger		Het gesprek aan tafel opent met Ernst Kuipers, over de huidige beschikbare cijfers. Hij fungeert duidelijk als autoriteit aan tafel. Fidan herhaalt het goede nieuws van Mark Rutte en benoemt daarbij dat we dit te danken hebben aan het harde werk van het zorgpersoneel. Heet interview zelft heeft ook vooral betrekking op de ziekenhuizen en de druk op het zorgpersoneel. Peter Pannekoek wordt gevraagd naar de culturele sector en wat de persconferentie betekent

									voor hem. Het totale gesprek gaat dan ook niet echt de diepte in, de gasten worden vrij oppervlakkig benaderd over het onderwerp. Het gesprek wordt duidelijk gefaciliteerd door de presentatoren, die zich in de moderatorrol bewegen.
--	--	--	--	--	--	--	--	--	---